

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

LES POSSIBILITATS DE LA TUTORIA ENTRE IGUALS: DE LA TEORIA A LA PRÀCTICA

- Llanes Ordoñez, Juan
Universitat de Barcelona
MIDE, Facultat de Pedagogia
Passeig de la Vall d'Hebron 171. 08035 Barcelona, Espanya
juanllanes@ub.edu
- Quiles Fernández, Emma
Universitat de Barcelona
DOE, Facultat de Pedagogia
Passeig de la Vall d'Hebron 171. 08035 Barcelona, Espanya
emma.quiles@ub.edu
- Noguera Pigem, Elena
Teoria i Història, Facultat de Pedagogia
Passeig de la Vall d'Hebron 171. 08035 Barcelona, Espanya
enoguera@ub.edu
- Gutiérrez Díaz, Nerea
Grau de Pedagogia, Facultat de Pedagogia
Passeig de la Vall d'Hebron 171. 08035 Barcelona, Espanya
nerea.gd21@gmail.com

1. **RESUM:** La present comunicació s'emmarca dins del Programa de Millora i Innovació Docent de la Universitat de Barcelona (2013-PID-UB/007). L'actual projecte de tutoria entre iguals es troba dins del Pla d'Acció Tutorial del Grau de Pedagogia. Aquest programa pretén acompanyar el desenvolupament integral de la persona, fomentant trobades entre iguals de diferents cursos amb la finalitat de promoure la integració del grup d'estudiants de primer curs, alhora que oferir una formació professionalitzadora de l'alumnat de quart curs. En aquest procés, resulta clau la col·laboració amb l'oficina d'Aprenentatge i Servei, el Servei d'Atenció a l'Estudiant, i l'equip deganat, per tal d'establir sinèrgies i propostes d'innovació dins de les dinàmiques universitàries.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

2. ABSTRACT: This paper is part of Program Improvement and Innovation in Teaching from the University of Barcelona (2013-PID-UB/007). The current project is tutoring in the Tutorial Action Plan's Degree in Education. This program aims to accompany the integral development of the person, encouraging meetings between peers of different courses in order to promote the integration of the group of first-year students, while offering professional training of students in fourth grade. In this process, collaboration is key to the office of Service Learning and the Student Support Services, the Dean and its equipment, in order to establish synergies and innovation proposals within dynamic university.

3. PARAULES CLAU: tutoria entre iguals, mentoria, aprenentatge, estudiant, universitat / **KEYWORDS:** peer tutoring, mentoring, service learning, student, university

4. DESENVOLUPAMENT:

Des de fa temps, la tasca del Pla d'Acció Tutorial (amb el seu format més tradicional) ha anat perdent fons de recursos materials, econòmics i humans. És precisament en aquests moments d'incertesa dins d'aquestes institucions, que aquesta modalitat de contribució al desenvolupament integral de l'estudiant, no està tenint el suport que caldria i, per això, les persones implicades en la seva continuïtat es veuen obligades a trobar noves dinàmiques per apostar per aquest model d'orientació i assessorament. A més a més, hi podem trobar diverses dificultats que interfereixen en la sostenibilitat i desenvolupament del propi pla, com ara la manca de tradició d'aquest tipus d'actuacions, o bé el nombre limitat de publicacions que donen compte d'experiències concretes, així com l'escàs material bibliogràfic que orienta als tutors/es dels diversos grups-classe (Del Rincón, B. 2000:12).

Tenint en compte les informacions exposades anteriorment, aquesta comunicació pretén narrar la tasca que s'està fent des de la coordinació del Pla d'Acció Tutorial del grau de Pedagogia, amb la intenció de contribuir en la seva continuïtat i aprofundiment. Amb la intenció de focalitzar els propòsits generals i específics que emmarquen el propi projecte, ens cal reprendre les línies d'acció i intencions pedagògiques ja recollides al Programa de

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

Millora i Innovació Docent de la Universitat de Barcelona (2013-PID-UB/007), del qual també en forma part el PAT.

a) Objectius

Objectiu general:

- Desenvolupar un projecte de tutoria entre iguals dins del Pla d'Acció Tutorial del Grau de Pedagogia de la Universitat de Barcelona com a suport al mateix pla actual.

Objectius específics:

- Propiciar una col·laboració amb altres recursos de la universitat per a trobar sinergies i esforços contribuint a la qualitat universitària i així, donar-li viabilitat a l'actual PAT.
- Motivar a l'alumnat en les dinàmiques de la vida universitària, contribuint al seu desenvolupament personal-professional i a la millora del procés d'aprenentatge.
- Millorar els recursos existents per poder aprofitar el seu desenvolupament i sentit.
- Donar suport a les tasques de la coordinació i dels tutors del PAT amb aquesta nova modalitat de tutoria entre iguals.

Amb tot això, la finalitat recau en la realització d'un projecte pilot de tutoria entre iguals que assenti les bases d'una nova línia d'actuació dins de la pròpia facultat, contextualitzat al grau de Pedagogia, per a donar continuïtat al propi PAT.

b) Descripció del treball

El PAT és un conjunt d'accions tutorial organitzades que han d'oferir respostes a les necessitats dels estudiants dins del seu caràcter formatiu, informatiu i orientador (Pantoja Vallejo, A.; Campoy Aranda, T. 2009:110). Per tant, serveix per facilitar processos de transició i adaptació a nous contextos, sempre acompanyant, guiant, i aconsellant a l'alumnat

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

en el seu procés d'aprenentatge (millorar el rendiment acadèmic, ampliar-hi expectatives i orientar-les professionalment, entre altres). Ha de ser un servei que ofereixi informació i recursos per a l'aprenentatge, assessorament en la configuració de l'itinerari curricular i orientació per facilitar l'accés al mercat de treball (Álvarez Rojo, V. 2000).

Des d'aquestes perspectives, el PAT del grau de Pedagogia de la Universitat de Barcelona es crea amb un seguit de premisses que s'emmarquen amb el context d'un assoliment per a una major integració de l'alumnat del grau a la universitat. Incidint en el seu desenvolupament acadèmic, personal i professional, i per això es consideren que: a) la formació de futurs pedagogs/es hem de tenir en compte la contextualització socioeducativa, per tal de cobrir les necessitats d'actuació territorial; b) a projecció professional està emmarcada dins l'àmbit formal, social o empresarial, ja sigui en activitats de docència, sanitàries, serveis socials, o mitjans de comunicació; c) el professor-tutor és l'encarregat de realitzar tasques d'orientació i assessorament durant tot el procés d'aprenentatge dels estudiants. Aquestes trobades ja es donaven en el marc universitari, però es feien de manera implícita. Per tant, en aquest nou marc del PAT, plantejem la línia d'acció adreçada a orientar la formació dels estudiants, potenciar l'adquisició de coneixements, i la seva projecció social i professional; d) el propi programa ha de ser suficientment flexible com per a poder-se ajustar a les necessitats del col·lectiu, per això s'han de conèixer les seves singularitats i actuar en concordança amb elles; e) la coordinació és l'encarregada de la supervisió de tot el pla, a més, de donar recursos als tutors, contribuir amb accions puntuals al desenvolupament de l'estudiant. I, en darrer lloc, tenen les tasques d'assessorar durant el procés i fer l'avaluació del programa.

D'altra banda, cal anomenar que l'estructura actual del PAT al grau de Pedagogia, té una doble casuística, ja que es troba vinculada amb la professionalitat del pedagog/a i, en aquest cas, amb l'assignatura de primer curs *Professionalització i Sortides Laborals* on el professor/a del grup-classe és el propi tutor. A més, aquesta assignatura és portar a terme en el segon semestre, amb la qual cosa, es pot detectar aquí ja una primera mancança cercada: la integració i persistència de l'alumnat de la universitat es dona al llarg dels primers mesos

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

d'estada al grau amb més intensitat, i l'actuació en aquest sentit és fonamental per a connectar l'estudiant amb la nova realitat. Per afegit, el PAT només té presència explícita en aquesta primera matèria del grau, essent després inexistent, doncs es perd la força institucional i representativa en acabar l'assignatura i el primer curs.

Amb aquest panorama, i tenint en compte que la figura del tutor/a és voluntària dins del grau, (perquè no té el reconeixement necessari per part de la institució), resulta difícil poder fer actuacions fora i dins de l'aula. Aquesta realitat ha fet que, des de coordinació (coordinació que no té descàrrega docent per aquesta feina), el plantejament vers el programa sigui el que a continuació es detalla, tot donant impuls a un nou sentit del PAT.

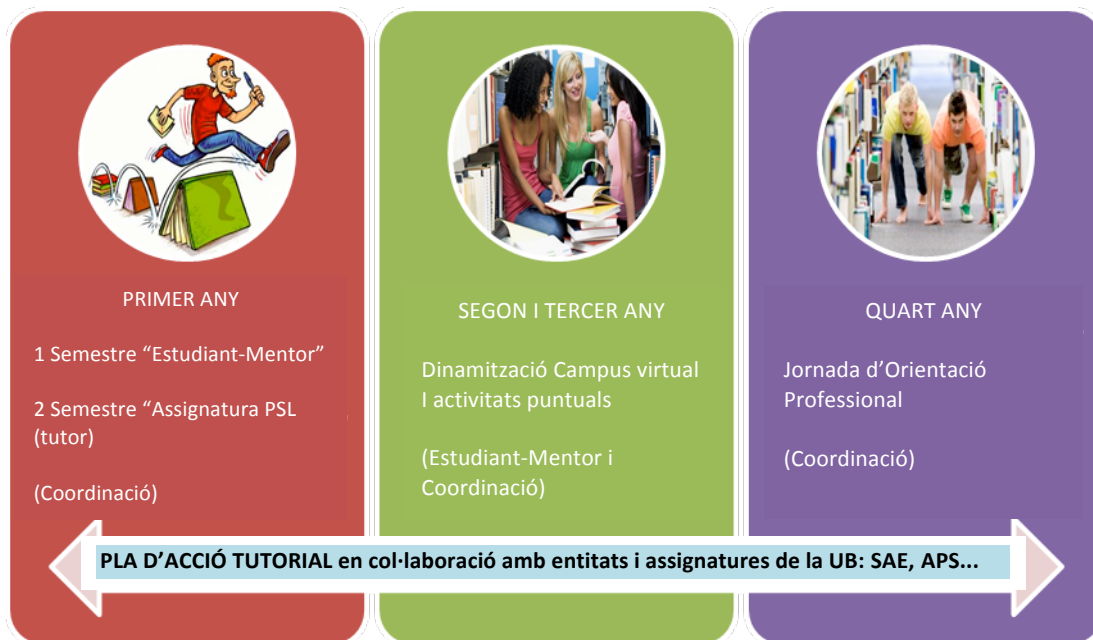
Aquest curs s'ha iniciat una nova línia d'actuació en la que la col·laboració i ajuda entre les i els estudiants és la clau per a una major integració i estabilitat en l'etapa universitària. En aquesta proposta s'està treballant conjuntament amb diversos serveis, com l'oficina d'Aprenentatge i Servei, el Servei d'Atenció a l'Estudiant, o l'equip deganal, entre d'altres. Aquesta aposta té l'objectiu d'establir sinergies i propostes d'innovació dins de les dinàmiques de la Universitat. I, precisament amb aquesta experiència es pretén potenciar i fomentar el PAT, optant per iniciar un programa de tutoria entre iguals que promogui el desenvolupament integral de l'alumnat, incidint, amb el primer curs del grau. A més a més, s'ha anat observant en aquests darrers dos cursos que cada vegada resulta més complex apropar-se a l'alumnat, amb la qual cosa, s'ha optat per fomentar una inclusió a la vida universitària de la manera més satisfactòria possible, que podria iniciar-se amb l'incipient inici del programa (especialment a on té incidència, que és al primer curs del grau de Pedagogia).

En resum, el projecte que presentem, tot i ésser la posada en pràctica d'un *projecte pilot de tutoria entre iguals* focalitzat en l'alumnat de primer, intenta anar més enllà: potenciant la formació de futurs pedagogs/es, buscant sinergies amb els serveis de la institució, promovent l'espai d'aprenentatge (a la pràctica) de l'alumnat tutor implicat i contribuint a la millora de la integració acadèmica, el desenvolupament personal i professional de

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

l'estudiantat. Un alumne integrat té més possibilitats de millorar en el seu aprenentatge que un alumne no integrat a la carrera i a la institució que l'està formant (Enrique Mirón, C. 2008: 41). Per tal de poder-ho visualitzar, adjuntem un gràfic amb les tres fases sobre les que s'hi està treballant aquest curs acadèmic.

A nivell d'estructura del propi Programa de tutoria entre iguals, podem dir que el focus es troba en la idea d'acompanyar el desenvolupament integral de la persona i, en aquest sentit, fomentar trobades entre iguals (estudiants universitaris). Aquest fet, permet aprofitar el sentit essencial del PAT, treballant en dues direccions alhora, perquè facilita la integració de l'alumnat, i té un caràcter professionalitzador. És a dir, per una banda ofereix una formació als tutors/es, que són estudiants de quart del grau de Pedagogia, i potencia un escenari professional importantíssim per al futur pedagog/a. Poder fer aquest projecte serà l'inici d'una nova línia d'innovació on els protagonistes seran el propi alumnat: primer com receptors del programa i, més endavant, com a formadors del programa.

Així doncs, en un primer moment l'actuació dels tutors/mentors és vital (primers mesos) i en un segon moment (segon semestre) donaran suport a la tasca del tutor en el

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

desenvolupament de l'assignatura. Com la intencionalitat és donar cabuda a una actuació del PAT més enllà de primer, en el segon curs i tercer d'universitat l'estudiant/mentor donarà suport a la coordinació en la tasca de difusió de notícies d'interès per l'alumnat i si cal, propiciar trobades entre l'alumnat que així ho facin explícit. Per això, l'estudiant-tutor acostuma a ser un/a estudiant de quart curs de l'assignatura d'Orientació Personal i Professional, ja que es considera que la motivació per escollir aquesta matèria és un indicador positiu en relació a aquestes temàtiques. Així, l'estudiant haurà de sol·licitar participar en el programa dins del marc de l'oficina de l'APS. D'altra banda, la coordinació del PAT s'encarrega de realitzar trobades formatives amb aquest petit grup d'estudiants per a que puguin assolir tot un conjunt de competències que facilitin el desenvolupament del seu rol com a estudiants-mentors/es. Durant tot el procés, tenen un/a coordinador/a de referència i l'assignació d'un tutor/a per portar a terme activitats en col·laboració amb el grup-classe assignat. La seva tasca és amb més intensitat el primer curs (quan la figura del tutor no està present, ja que l'assignatura PSL apareix en el segon semestre i per tant, en el segon semestre participaran amb accions puntuals dins d'aquesta matèria amb el suport del tutor/a). Aquests rols estan emmarcats dins del primer curs del grau de Pedagogia, però també donen suport, harmonitzant el campus virtual, per als cursos de segon i tercer del grau de Pedagogia, com s'ha esmentat amb anterioritat.

Per afegit, en relació a la figura del tutor/a del grup-classe, cal comentar que aquest serà el professor de primer curs de l'assignatura PSL del segon semestre. Per tant, per una banda, aquets docents han de realitzar certes tasques delegades per part de la coordinació, alhora que hauran de col·laborar en les dinàmiques pròpies del PAT, com ara: ajudar a l'estudiant-mentor durant el primer semestre, col·laborar amb ells/es en moments concrets del segon semestre, realitzar tasques pròpies de la tasca docent (entès com a professional expert en una temàtica i com a docent orientador dins del seu rol tutorial), fer el seguiment i la supervisió del seu grup-classe i tutories amb les alumnes assignats, etc.

En relació a la coordinació (que majoritàriament són docents de l'assignatura de PSL), es considera que ells són els responsables del desenvolupament integral del programa, i tenen

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

la funció de formar, coordinar i avaluar als estudiants-mentors, contribuir a l'assessorament dels tutors/es, supervisar el PAT, coordinar el campus virtual pels estudiants de segon i tercer curs, realitzaran activitats dins del marc de la professionalització del pedagog/a en quart curs del grau, i col·laborar en les Jornades d'Orientació Professional. També es preveu que cerquin els recursos necessaris dins de la institució per a poder implementar activitats en l'alumnat segons el conjunt de necessitats detectades i expressades pels mateixos.

c) Resultats i/o conclusions

Després d'haver realitzar el buidatge dels diversos qüestionaris i d'haver entrevistat als diferents docents de l'assignatura PSL, podem considerar que l'experiència pilot ha estat desigual, depenen de l'agent implicat en cada moment. Pel que fa a l'estudiant-mentor, i parlant en termes generals, s'ha constatat una implicació per portar a terme la seva tasca, formant-se i aprenent noves tècniques per a la formació, l'orientació i la tutoria entre iguals. La relació amb la coordinació i tutors s'ha donat amb naturalitat, gràcies a un tracte cordial i de cooperació. Malgrat això, podem considerar que el punt feble fa referència a la proximitat i tasques realitzades dins del seu grup d'estudiants assignats, ja que ha resultat difícil trobar espais per a compartir i realitzar activitats.

Pel que fa al tutor/a, majoritàriament, no hi ha hagut resistència de col·laboració i han participat de les activitats proposades, tot i que ha mancat més presència en el primer semestre. Presència necessària per poder crear un clima adequat per fer que les estudiants els tinguin de referents dins del primer any del grau (Rodríguez Ortega, N. 2008:41-42).

Respecte a la coordinació, ha potenciat totes les activitats que estaven establides dins del programa, tot i que els temps universitaris han ocasionat un endarreriment i un conjunt d'alteracions en el calendari que s'hi ha hagut d'anar treballant en el quotidià. L'objectiu per a segon, tercer i quart curs del grau de Pedagogia, ha quedat cobert, però per a primer s'han de millorar i replantejar accions, no només a escala de coordinació, sinó en l'àmbit d'ensenyament i facultat.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

En relació a l'opinió dels estudiants, mitjançant dos qüestionaris (un en el primer semestre i altre en el segon semestre), s'ha pogut conèixer aspectes del PAT. Aquests qüestionaris han servit, en un primer moment, per a desenvolupar accions intentat solucionar dubtes i neguitós dels primers mesos, i el segon qüestionari per saber en què moment estan (coneixement del Grau, de la Universitat i satisfacció amb la carrera) i sobre l'efectivitat del propi programa plantejat. A partir de la valoració de les preocupacions com a estudiant va sortir la carència d'eines i tècniques d'estudi, així com la dificultat per gestionar el temps i la falta de coneixements sobre les assignatures i optatives que poden escollir en el seu futur pròxim. I amb activitats posteriors dins del PAT, aquestes han quedat cobertes. També s'han treballat sensacions i emocions viscudes pel fet de viure aquesta nova transició: nerviosisme/pors, motivació, entre altres.

Sobre el coneixement dels recursos de la Universitat necessaris per al seu desenvolupament integral com a estudiants, coneixen sobretot l'oficina de l'APS i el SAE (recursos mostrats des del PAT) però encara tenen desconeixements de totes les potencialitats de la Universitat per al seu benefici. La satisfacció amb l'elecció del grau és alta (62,12% d'acord i 27,27 molt d'acord) i amb el gaudiment del mateix (58,33% d'acord i 29,55% molt d'acord). Mostren necessitar més ajuda i orientació, per aquest ítem els valors són baixos. Respecte de la necessitat del PAT i la funcionalitat de l'alumne mentor i del tutor que té cada grup, l'alumnes en general valoren molt positivament la necessitat i la funció del PAT, ja que creuen que és un mig a través del qual poden: a) conèixer més a fons la Universitat i tot allò que ofereix; b) rebre ajuda i assessorament; c) resoldre dubtes i d) estar al dia i informats. Tot i que hi ha una gran demanda respecte a iniciar el PAT des d'un principi, ja que és el moment on necessiten més orientació i ajuda.

En relació a la funció de l'alumne mentor passa el mateix, a escala general els hi hauria agradat que aquesta figura, com la del tutor, s'hagués presentat des de l'inici. L'alumnat de matí en general desconeix més la figura de l'alumne mentor, mentre que els grups de tarda tenen més referència de la seva tasca i de la seva funció. Tot i que ambdós grups, estan d'acord amb què aquesta figura els és molt més pròxima que el professorat i d'aquesta

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

manera se senten més còmodes i poden compartir les seves experiències. A més valoren positivament aquesta figura perquè pensen que un estudiant de quart, és un bo referent per orientar i aconsellar-los des de les seves pròpies vivències a la universitat. Tot i que també demanden més una major implicació i més sessions amb aquests. Pel que fa a la figura del tutor generalment pensen que no hi ha prou interacció, que no el coneixen gaire i que necessitarien rebre més suport, informacions, atenció més directa i que hauria de tenir més present la figura del tutor mentor. Cadascú té unes funcions per a entre tots fer possible un PAT coordinat, intentat no perdre el sentit pel qual es va iniciar, busquen un sentit de professionalització i per això es va emmarcar en la matèria PSL i troben noves formes de participació per donar-li més consistència, creien que la col·laboració i implicació de l'estudiant de quart és una forma molt enriquidora de fer APS i participà dins de la institució i intentat arribar, a poc a poc, no solo a primer curs, sinó a tot el grau. El repte està ara trobar un espai consolidat dins del grau, una major implicació per part de la institució, un reconeixement i implicació per al tutor i avançar en enriquir més la tasca de la coordinació. S'hi hauria de tenir presència des de l'inici de classe amb una programació en el mateix calendari acadèmic, donant-li d'aquesta manera el valor necessari per apostar per aquest pla. La implicació de la institució és vital per aquest objectiu (Boronat, J., Castaño, N. y Ruíz, E. 2005).

5. REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS CONSULTADES

Alcover de la Hera, C-M y Gil Rodríguez, F. (2005). *Técnicas grupales en contextos organizacionales*. Barcelona: Pirámide.

Álvarez , P., y González, M. (2005). La tutoría académica en la enseñanza superior: una estrategia docente ante el nuevo reto de la Convergencia Europea. *REIFOP*, 8 (4), 1-4.

Álvarez Rojo, V. y otros (2000). Orientación en los procesos de enseñanza-aprendizaje en la universidad. En H. Salmerón y López V. (Coords.). *Orientación educativa en las universidades* (47-77). Granada: Grupo Editorial Universitario.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

Arbizu, F., Lobato, C. y Castillo, L. (2005). Algunos modelos de abordaje de la tutoría universitaria. *Revista psicodidáctica*, 10 (1), 7-22.

Boronat, J., Castaño, N. y Ruíz, E. (2005). La docencia y la tutoría en el nuevo marco universitario. *Revista Electrónica Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 8 (5), 69-74.

Cano, R. y Paula, A. (2008). Programa Orienta: Plan de Acción Tutorial Universitaria para estudiantes de primer curso. *Contextos educativos*, 161-179.

De la Cerda, M. (2013). *Por una pedagogía de ayuda entre iguales. Reflexiones y prácticas*. Barcelona: GRAÓ.

Domínguez, G., Medialdea, A. y Cobos, D. (2012). LA tutoría como valor añadido de la práctica docente. Una experiencia de innovación universitaria en el marco burocrático de Bolonia, *Revista de Innovación Educativa*, 61-71.

Enrique Mirón, C. (coord). (2008). *Acción Tutorial con alumnos universitarios*. Melilla: Ediciones Adhara.

Gairín, J. et al. (2004). Elementos para la elaboración de planes de tutoría en la Universidad. *Contextos Educativos*, 21-42.

García Antelo, B (2011). *La tutoría en la Universidad: percepción de alumnado y profesorado*. ICE, Universidad de Santiago de Compostela: Santiago de Compostela.

García Nieto, N. y otros (2005a). La tutoría universitaria ante el proceso de armonización europeo. *Revista de Educación*, 337, 189-210.

Martín, E. y Solé, I. (coords.). *Orientación educativa: modelos y estrategias de intervención*. Barcelona: GRAÓ.

Pallisera Díaz, M. y otros (2009). *La tutoria a la Universitat. Una proposta de pla d'acció tutorial*. Universitat de Girona: Girona.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

Pantoja Vallejo, A.; Campoy Aranda, T. (coords). (2009). *Planes de acción tutorial en la universidad*. Jaén: Universidad de Jaén.

Rodríguez Espinar, S. (coord.) (2005). *Manual de tutoria universitària. Recursos per a l'acció*. ICE, Universitat de Barcelona: Barcelona.

Rodríguez Moreno, M. L. (2002). *Hacia una nueva orientación universitaria*. Universitat de Barcelona: Barcelona.

Rodríguez Ortega, N. (2008). *Acción Tutorial: Reflexión y práctica. Una experiencia de interacción docente en la Universidad de Málaga*. Málaga: Innovación Educativa.

Sanz Oro, R. (2000). *Los departamentos de orientación en educación secundaria: roles y funciones*. Barcelona: CEDECS.

Watts, A.G. y Van, Esbroeck.(1998). *New Skills for New Futures: Higher Education Guidance and Counselling Services in the European Union*. Brussel: Vubpress.